

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2012. Această traducere a fost efectuată cu sprijinul Fondului fiduciar pentru drepturile omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Nu obligă Curtea. Pentru mai multe informații, a se vedea referințele cu privire la drepturile de autor de la sfârșitul prezentului document.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour Européenne des Droits de l'Homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Notă informativă privind jurisprudența Curții nr. 147

Decembrie 2011

Al-Khawaja și Tahery c. Marii Britanii - 26766/05 - 22228/06

Hotărâre din 15.12.2011 [MC]

Articolul 6

Procedură penală

Articolul 6-3-d

Interogarea martorilor

Condamnări bazate pe depozițiile unor martori absenți: *absența violării, violare*

În fapt – Primul reclamant (dl Al-Khawaja), un medic, a fost acuzat că a agresat sexual două dintre pacientele sale. Una dintre acestea, ST, a decedat înainte de deschiderea procesului, dar după ce poliția a audiat depoziția acesteia. Judecătorul a declarat că conținutul acestei depoziții era capitală pentru investigația privind primul capăt de acuzare deoarece nu exista nicio altă probă directă referitor la ceea ce s-a întâmplat. Apărarea a admis că dacă depoziția ar fi fost citită în proces, aceasta ar fi fost în măsură să conteste, interogând alți martori. Depoziția a fost deci citită juraților, care au ascultat, de asemenea, mulți martori, dintre care cealaltă reclamantă și două prietene a defunctei, cărora li s-a confesat în scurt timp după fapte. Apărarea a putut interoga toți martorii acuzării care au compărut. În rezumatul său, judecătorul a reamintit juraților că nu au participat la depoziția ST, că nu au auzit nici mărturia sa, și nici confruntarea respectivă și că acuzatul nega faptele care îi erau imputate. Primul reclamant a fost găsit vinovat pentru ambele capete de acuzare reținute împotriva lui.

Al doilea reclamant (dl Tahery) era acuzat, în special, de lovituri și leziuni intenționate provocate cu o armă albă în timpul unei lupte între bande. Niciunul dintre martorii interogați la locul faptei nu au declarat să-l fi văzut pe reclamant înjunghiind victima, dar, două zile mai târziu, unul dintre martori, T, a făcut poliștilor o declarație prin care îl acuza pe al doilea reclamant. În proces, Ministerul Public a solicitat autorizația de a citi juraților depozițiile lui T, susținând că acesta se temea pentru a compărea în persoană. După ce l-au audiat pe T și pe un agent de poliție, responsabil de investigație, judecătorul a conchis că frica martorului era reală, deși nu din cauza celui de al doilea reclamant și că adoptarea unor măsuri speciale, cum ar fi posibilitatea de a depune mărturie

audio-video, nu ar îndepărta temerile sale. Astfel, T nu a compărut la proces și depoziția sa a fost citită juraților. Al doilea reclamant, de asemenea, a depus mărturie în cadrul ședinței. În rezumatul său, adresat juraților, judecătorul i-a avertizat despre riscurile de a crede depozițiile lui T în absența unei confruntări. Reclamantul a fost condamnat și verdictul a fost confirmat în apel.

În fața Curții Europene, reclamantii se plâng că condamnările respective s-au bazat într-o măsură determinantă pe depozițiile martorilor, pe care aceștia nu i-au putut confrunta. Prin hotărârea camerei din 20 ianuarie 2009, Curtea a conexas ambele cauze și a conclud, în unanimitate, asupra violării articolului 6 § 1 coroborat cu articolul 6 § 3 lit. d) din Convenție pe motiv că imposibilitatea pentru reclamantii de a supune martorii cheie unei confruntări nu a fost compensată în mod efectiv în cadrul procedurii.

În drept – Articolul 6 § 1 coroborat cu articolul 6 § 3, lit. d): dreptul de a interoga martorii definit la articolul 6 § 3 lit. d) se bazează pe principiul potrivit căruia, înainte ca un acuzat să fie găsit vinovat, toate elementele împotriva acestuia trebuie în principiu să-i fie prezentate, în ședință publică, în vederea unei dezbateri contradictorii. Acest principiu poate fi supus excepțiilor, dar cu condiția respectării drepturilor apărării; în general, aceasta semnifică acordarea acuzatului posibilitatea adecvată și suficientă de a contesta mărturiile împotriva sa și de a interoga autorii, fie în momentul depoziției, fie la o etapă ulterioară. Din acest principiu reies două consecințe.

În primul rând, absența unui martor trebuie să fie justificată de un motiv serios. Acesta va fi cazul dacă martorul a decedat sau îi este frică să se prezinte la proces și această frică îi este imputabilă acuzatului sau persoanelor care acționează în numele acestuia. De fapt, în acest din urmă caz, trebuie să se considere că acuzatul a renunțat la dreptul său garantat de articolul 6 § 3 lit. d). Atunci când absența martorului are la bază o teamă generală de a depune mărturie, care nu este direct imputabilă acuzatului sau persoanelor care acționează în numele acestuia, aparține judecătorului să efectueze investigațiile necesare pentru a determina dacă această frică se bazează pe motive obiective, întemeiate pe elemente concrete. Înainte de a dispensa un martor de a se prezenta în proces din cauza temerilor acestuia, judecătorul trebuie să considere ca fiind stabilit că celelalte posibilități, cum ar fi păstrarea anonimatului sau alte măsuri speciale, ar fi inadapate sau imposibile de aplicat în practică.

În al doilea rând, atunci când o condamnare se bazează exclusiv sau într-o măsură determinantă, pe depoziția unui martor absent pe care acuzatul nu a avut posibilitatea să-l interogheze fie la etapa urmăririi penale, fie în proces, drepturile apărării pot fi restrânse într-o manieră incompatibilă cu garanțiile articolului 6 (regula probei „exclusive sau determinante”). Totodată, această regulă nu este absolută și nu trebuie să fie aplicată într-o manieră rigidă sau ignorând particularitățile ordinii juridice în cauză: aceasta ar face un instrument orb și inflexibil care nu are nimic cu maniera în care Curtea evaluează în mod obișnuit echitatea procedurii în ansamblu, punând în balanță interesele concurente ale apărării, victimei, a martorilor și a interesului public de a asigura o bună administrare a justiției. Astfel, condamnarea care se bazează pe o mărturie indirectă (din auzite) exclusivă sau determinantă, nu încalcă în mod automat articolul 6 § 1. În același timp, atunci când o condamnare se bazează în mod exclusiv sau într-o manieră determinantă pe depozițiile unor martori absenți, Curtea trebuie să supună procedura unei analize extrem de atente. Dat fiind riscurile inerente ale mărturiilor indirecte (din auzite), caracterul exclusiv sau determinant a unei astfel de probe admisă într-o cauză este un factor foarte important a fi luat în considerare în aprecierea echității globale a procedurii și trebuie să fie contrabalansat de elemente suficiente, în special de garanții procedurale solide. În fiecare cauză, trebuie să se analizeze dacă există elemente

suficient de compensatorii, inclusiv măsuri care să permită o apreciere corectă și echitabilă a fiabilității mărturiei.

În această privință, Curtea consideră că dreptul intern prevedea garanții solide, capabile să asigure echitatea procedurii*. În ceea ce privește maniera în care aceste garanții au fost aplicate în practică, Curtea examinează, în fiecare din aceste două cauze, în primul rând, dacă era necesar să se admită depozițiile martorilor absenți, în al doilea rând, dacă depoziția lor neverificată a constituit un temei exclusiv sau determinant a condamnării reclamantului și în al treilea rând, dacă admiterea acesteia a fost contrabalansată de alte elemente, în special, de garanții procedurale solide, suficiente pentru a asigura echitatea procedurii examinate în ansamblul său.

a) Referitor la primul reclamant – Nu se contestă că decesul lui S.T. a făcut necesară, în scopul considerării mărturiei sale, admiterea depoziției sale scrise. În plus, judecătorul a subliniat importanța acesteia („nu există declarație, nu există primul capăt de acuzare”). Această depoziție trebuie deci considerată ca determinantă. Fiabilitatea acesteia a fost coroborată cu faptul că existau doar divergențe minore între depoziția făcută de S.T. la poliție și ceea ce a confesat, la scurt timp după cele întâmplate, celor două prietene ale ei, care ambele au depus mărturii la proces. Mai ales, existau similitudini importante între descrierea pretinselor fapte de S.T. și declarația celeilalte reclamante, neexistând vreo probă care să indice o înțelegere între cele două femei. În cazul unei agresiuni sexuale comisă de un medic asupra unei paciente în cursul unei consultații, unde erau prezenți doar ei doi, este greu de imaginat o probă convingătoare și concludentă, mai ales când ceilalți martori au fost citați să depună mărturie în timpul procesului, care a fost verificată prin interogarea acestora de către apărare. Este adevărat că Curtea de Apel a considerat recomandările făcute de judecător juraților ca fiind deficiente, dar aceasta a considerat, de asemenea, că acestea ar fi trebuit cel puțin să-i facă să înțeleagă, în mod clar, că din cauza faptului că nu au văzut și nici auzit, aceștia ar trebui să acorde o importanță mai mică depoziției lui S.T. Ținând cont de această indicație și de elementele prezentate de acuzare în susținerea depoziției lui S.T., Curtea consideră că jurații au putut aprecia în mod corect și echitabil fiabilitatea alegerii prezentate în această depoziție în privința primului reclamant. În aceste condiții, considerând echitatea procesului în ansamblul său, aceasta concludă că existau în speță elemente suficiente pentru a compensa admiterea depoziției lui S.T.

Concluzie: absența violării (cincisprezece voturi contra două).

b) Referitor la cel de al doilea reclamant – Judecătorul a efectuat investigațiile necesare pentru a determina dacă frica lui T. se baza pe motive obiective și a verificat dacă luarea unor măsuri speciale nu ar fi de natură să-i diminueze temerile. Nici faptul că judecătorul a concludă că nu ar fi inechitabil să se admită depoziția lui T. din moment ce reclamantul o putea contesta sau infirma, mărturisind el însuși sau chemând să se prezinte alți martori, nici instrucțiunea dată de judecător juraților nu au compensat de o manieră satisfăcătoare impedimentele cu care s-a confruntat apărarea în urma admiterii acestei depoziții neverificate. Chiar dacă reclamantul a mărturisit personal și a negat faptele, acesta nu a putut contesta sinceritatea și fiabilitatea lui T. prin intermediul unei confruntări a depoziției și T., fiind unicul martor în mod aparent dispus sau apt să raporteze cele văzute, apărarea nu a putut chema alți martori pentru a contrazice mărturia indirectă a acestuia. În plus, chiar dacă în rezumatul său către jurați, judecătorul i-a avertizat în mod clar și energic împotriva riscului de a se încredința unei mărturii efectuată de o persoană care nu a putut fi interogată de apărare, totuși T. era singurul martor al acuzării și depoziția sa era singurul element direct împotriva reclamantului.

Caracterul determinant al mărturiei lui T., în absența la dosar a unor probe solide, capabile să o coroboreze, duce la concluzia că jurații nu au putut aprecia în mod corect și echitabil fiabilitatea acesteia. Considerând echitatea procedurii în ansamblu, Curtea decide că elementele care ar fi trebuit să compenseze dificultățile cu care s-a confruntat apărarea din cauza admiterii depoziției lui T., nu au fost suficiente.

Concluzie: violare (unanimitate).

Articolul 41: 6 000 EUR celui de al doilea reclamant pentru daune morale.

* În special reguli care definesc în mod precis circumstanțele în care depoziția unui martor absent putea fi admisibilă, obligația de a considera și alte măsuri pentru a permite martorilor cărora le este frică să se prezinte, libertatea judecătorului de a refuza să admită o mărturie indirectă (din auzite) și obligația acestuia de a finisa procesul dacă consideră că acuzațiile se bazează „exclusiv sau în parte” pe o mărturie indirectă atât de neconcludentă încât condamnarea ar fi riscantă. Judecătorul era, de asemenea, obligat să acorde juraților instrucția clasică în materie de probă și să-i avertizeze împotriva pericolului unei mărturii indirecte.

© **Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2012**

Limbile oficiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt engleza și franceza. Această traducere a fost realizată cu sprijinul Fondului fiduciar pentru drepturile omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Nu obligă Curtea, care, de altfel, nu își asumă răspunderea pentru calitatea acesteia. Traducerea poate fi descărcată din baza de date HUDOC a Curții Europene a Drepturilor Omului (<http://hudoc.echr.coe.int>) sau din oricare altă bază de date în care Curtea a făcut această traducere disponibilă. Poate fi reproducă în scop necomercial, cu condiția ca titlul cauzei să fie citat în întregime, împreună cu referirea la dreptul de autor menționat anterior la Fondul fiduciar pentru drepturile omului. Dacă intenționați să utilizați vreun fragment din această traducere în scop comercial, vă rugăm să contactați publishing@echr.coe.int.

© **Council of Europe/ European Court of Human Rights, 2012**

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has share it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© **Conseil de l'Europe/ Cour Européenne des Droits de l'Homme, 2012**

Les langues officielles de la Cour Européenne des Droits de l'Homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>) où de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.